

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 1999, sp. zn. 4 Tz 149/99

Číslo: 41/2000

Právní věta:

I. Prohlášením obviněného podle § 11 odst. 2 tr. ř., popř. § 172 odst. 4 tr. ř., že trvá na projednání věci, jakož i pokračováním v trestním stíhání na základě tohoto prohlášení se usnesení o zastavení trestního stíhání neruší. I když obviněný učiní takové prohlášení, lze usnesení o zastavení trestního stíhání napadnout řádným, popř. i mimořádným opravným prostředkem.

II. Zbavením osobní svobody ve smyslu § 232 odst. 1 tr. zák. se rozumí trvalý nebo alespoň dlouhotrvající zásah do osobní svobody člověka, který se svou povahou blíží uvěznění i tím, že možnost osvobození toho, jehož svoboda je omezena, je výrazně ztížena. Méně intenzivní zásahy do osobní svobody mohou naplnit jen objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu omezování osobní svobody podle § 231 tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.10.1999

Spisová značka: 4 Tz 149/99

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Zastavení trestního stíhání, Zbavení osobní svobody

Předpisy: 141/1961 Sb. § 11 odst. 1 a 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl stížnost pro porušení zákona podanou ministrem spravedlnosti proti pravomocnému usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 4. 1999 sp. zn. 3 T 226/96.

Z odůvodnění:

Okresní státní zástupce v Ústí nad Labem podal dne 18. 12. 1996 u Okresního soudu v Ústí nad Labem obžalobu na MUDr. J. T., která jej vinila z toho, že jako primář interního oddělení nemocnice v Č. zajistil na základě vědomě nesprávných údajů o zdravotním stavu V. G. jeho hospitalizaci na oddělení přenosných nemocí někdejšího Krajského ústavu národního zdraví (dále jen "KÚNZ") v Ú. v době od 14. 5. do 22. 5. 1986, kde byl V. G. povinen podrobit se přísnému izolačnímu režimu tohoto oddělení, a učinil tak v zájmu a v rámci akce někdejší Státní bezpečnosti (dále jen "StB") ve snaze zabránit V. G., jako členu řádu dominikánů, v přípravách a účasti na plánované pouti v J., v čemž byl

spatřován trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1, 2 tr. zák.

K projednání této obžaloby nařídil okresní soud hlavní líčení na den 1. 4. 1999. Ihned v jeho počátku namítl obžalovaný prostřednictvím svého obhájce podjatost orgánů činných v trestním řízení, včetně samosoudkyně Okresního soudu v Ústí nad Labem Mgr. V. B., která věc projednávala, a to na podkladě námítky, že ačkoli všem jim muselo být zřejmé, že trestnímu stíhání brání amnestie prezidenta republiky, nikdo toho nedbal a věc dospěla až do hlavního líčení.

Námítku podjatosti vůči své osobě soudkyně Mgr. V. B. usnesením, které vyhlásila vzápětí po vznesení námítky, zamítla. Jen pro úplnost, protože pro toto řízení uvedené usnesení nemá význam, se uvádí, že obžalovaným a obhájcem podané stížnosti Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 20. 5. 1999 sp. zn. 5 To 361/99 podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. zamítl.

Za účelem rozhodnutí o namítnuté podjatosti státního zástupce a vyšetřovatele, jakož i o podané stížnosti proti usnesení samosoudkyně, že není vyloučena z rozhodování ve věci 3 T 226/96, pak bylo hlavní líčení odročeno na neurčito.

Ještě týž den, tj. 1. 4. 1999, avšak mimo hlavní líčení, vydala samosoudkyně Okresního soudu v Ústí nad Labem podle § 231 odst. 1 tr. ř. usnesení sp. zn. 3 T 226/96, jímž bylo rozhodnuto tak, že MUDr. J. T. je účasten amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 1990 a podle čl. V. písm. a) tohoto rozhodnutí se zastavuje trestní stíhání pro skutek, že obžalovaný jako primář interního oddělení nemocnice v Č. zajistil na základě vědomě nesprávných údajů o zdravotním stavu V. G. jeho hospitalizaci na oddělení přenosných nemocí někdejšího KÚNZ v Ú. v době od 14. 5. do 22. 5. 1986, kde byl V. G. povinen podrobit se přísnému izolačnímu režimu tohoto oddělení, což učinil v zájmu a v rámci akce StB ve snaze zabránit V. G., jako členu řádu dominikánů, v přípravách a účasti na plánované pouti v J., čímž měl spáchat trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1, 2 tr. zák.

Toto usnesení bylo doručeno státnímu zástupci dne 7. 4. 1999 a obhájci obžalovaného dne 6. 4. 1999. Státní zástupce práva stížnosti nevyužil. Obžalovaný prostřednictvím svého obhájce včas učiněným podáním prohlásil, že ve smyslu poučení podle § 11 odst. 2 tr. ř. trvá na projednání věci.

Usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 4. 1999 sp. zn. 3 T 226/99 ze dne 1. 4. 1999 napadl ministr spravedlnosti stížností pro porušení zákona podanou dne 13. 9. 1999 v neprospěch obžalovaného MUDr. J. T. Namítá v ní porušení zákona v ustanoveních § 231 odst. 1, § 11 odst. 1 písm. a) a § 2 odst. 5, odst. 6 tr. ř. ve prospěch jmenovaného. Podstata námitek záleží v tvrzení, že ve zmíněné věci se nejedná o trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1, 2 tr. zák. (podléhající rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. 1. 1990), ale o trestný čin zbavení osobní svobody podle § 232 odst. 1 tr. zák., na který se toto amnestijní rozhodnutí nevztahuje. Podle stěžovatele byly nucenou neoprávněnou hospitalizací poškozeného v trvání osmi dní, při níž se musel podrobit i lékařským vyšetřením a jiným intenzivním omezením v obvyklém způsobu života, naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu zbavení osobní svobody podle § 232 odst. 1 tr. zák.

Na podkladě podané stížnosti pro porušení zákona přezkoumal Nejvyšší soud podle § 267 odst. 1 tr. ř. správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, které mu předcházelo, avšak porušení zákona neshledal.

Nejdříve bylo nutno se ve smyslu § 266 odst. 1 tr. ř. vypořádat s otázkou, zda v daném případě bylo stížností pro porušení zákona napadeno pravomocné rozhodnutí. To proto, že jeho účinky (zastavení trestního stíhání) byly anulovány prohlášením obžalovaného, že trvá na projednání věci. Nejvyšší soud v tomto směru vyslovuje názor, že prohlášením obžalovaného podle § 11 odst. 2 tr. ř. usnesení Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 4. 1999 sp. zn. 3 T 226/96 nebylo zrušeno, a to ze dvou

důvodů. Předně toto usnesení nabylo právní moci (avšak až dne 13. 4. 1999, nikoli dne 10. 4. 1999, jak je nesprávně uvedeno ve stížnosti pro porušení zákona) tím, že marně uplynula lhůta státnímu zástupci, který jediný měl podle zákona právo k podání stížnosti. Za druhé prohlášení podle § 11 odst. 2 tr. ř. není oprávněným prostředkem majícím vliv na právní moc (viz ustanovení § 141 odst. 1 tr. ř.). Napadené usnesení přes prohlášení podle § 11 odst. 2 tr. ř. nepřestalo existovat pro účinky uvedené v § 227 tr. ř. [Jestliže trestní stíhání bylo zastaveno v důsledku udělení milosti, amnestie, promlčení nebo proto, že souhlas poškozeného s trestním stíháním nebyl dán nebo byl vzat zpět, anebo z některého z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr. ř. a v řízení se pokračovalo jen proto, že obžalovaný na projednání věci trval (§ 11 odst. 2, § 172 odst. 4 tr. ř.), soud, neshledá-li žádný jiný důvod ke zproštění obžalovaného, vysloví sice vinu, trest však neuloží.] Při neexistenci usnesení o zastavení trestního stíhání by totiž takový postup soudu neměl v ničem oporu.

Nejvyšší soud se proto mohl zabývat i stížností pro porušení zákona namítanou skutečností, že napadené usnesení nemělo být vydáno, protože jednání obžalovaného, které je předmětem trestního stíhání, mělo být kvalifikováno jako trestný čin zbavení osobní svobody podle § 232 odst. 1 tr. zák., které citované amnestie prezidenta republiky nepodléhá.

Ačkoliv od roku 1986, kdy ke spáchání trestného činu mělo dojít, byl trestní zákon mnohokrát novelizován, lze konstatovat, že současné znění ustanovení § 232 odst. 1 tr. zák. se od jeho znění v roce 1986 nezměnilo, takže aplikace ustanovení § 16 odst. 1 tr. zák. nepřicházela v úvahu. Podle nezměněného znění skutkové podstaty se trestného činu podle § 232 odst. 1 tr. zák. dopustí, kdo jiného zbaví osobní svobody. Zařazením tohoto ustanovení do trestního zákona plnil dříve československý stát, nyní Česká republika, závazek vyplývající z mezistátní úmluvy o otroctví, která byla uveřejněna pod č. 165/1930 Sb.

Podle přetrvávající soudní praxe, srov. např. dobový komentář (Trestní zákon, Komentář, II. Část zvláštní, vyd. Panoráma Praha 1980) i komentář k nyní platnému trestnímu zákonu (Trestní zákon – komentář, vyd. C. H. Beck 1998), se zbavením osobní svobody podle § 232 odst. 1 tr. zák. rozumí trvalé nebo alespoň dlouhotrvající omezení osobní svobody, které se blíží uvěznění, kdy osvobození je zvláště obtížné. Na způsobu, jakým ke zbavení osobní svobody došlo, nezáleží, mohlo jít o násilné jednání, využití lsti, uvedení v omyl apod. Oba komentáře shodně uvádějí, že méně intenzivní zásahy do osobní svobody se postihují jako trestný čin omezování osobní svobody (§ 231 tr. zák.). Objektem obou citovaných trestných činů je osobní svoboda ve smyslu volného pohybu člověka. Chráněna je osobní svoboda kteréhokoli člověka, tedy i osoby, jejíž svoboda pohybu byla oprávněně omezena (vazba, vězení, ochranné léčení apod.), pokud její omezování překračuje meze zákonných opatření. Lze tudíž v podstatě shrnout, že oba jmenované trestné činy se liší intenzitou společenské nebezpečnosti, která je dána délkou omezení osobní svobody, jejím charakterem, blížícím se uvěznění, a obtížností vysvobození.

Protože vina obžalovaného MUDr. J. T. dosud nebyla pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu zjištěna, lze v projednávaném případě vycházet jen ze vzneseného obvinění, z dosud shromážděných důkazů v přípravném řízení a obžaloby, a to jen v tom smyslu, čemu nasvědčují zjištěné skutečnosti. V té souvislosti lze ve shodě se stížností pro porušení zákona zdůraznit, že soud není vázán posouzením skutku v obžalobě (§ 220 odst. 3 tr. ř.), což platí i při rozhodování o užití amnestie.

Důkazy shromážděné v přípravném řízení zatím plně odůvodňují podezření, že na pokyn obžalovaného a v zájmu tehdejší StB byl proveden poškozenému V. G. odběr krve a výsledky biochemického vyšetření byly zmanipulovány tak, aby z jejich hodnot vyplynulo podezření na virovou hepatitidu. Na základě toho pak okresní hygienik v Č. vydal dne 14. 5. 1986 rozhodnutí podle § 75 odst. 2 písm. c) zákona č. 20/1966 Sb., kterým nařídil V. G. ihned nastoupit ústavní léčbu až do doby propuštění ošetřujícím lékařem. Jmenovaný byl na podkladě tohoto rozhodnutí převezen dne 14. 5. 1986 na oddělení přenosných nemocí KÚNZ v Ú., kde byl hospitalizován až do 22. 5. 1986. Během

pobytu na tomto oddělení byl poškozený v souladu s řádem tohoto oddělení omezen ve volnosti pohybu a styku s vnějším okolím a byl nucen se podrobit běžným lékařským vyšetřením.

Jak již bylo výše uvedeno, objektem obou zmiňovaných trestných činů je osobní svoboda ve smyslu volného pohybu. Pro posouzení toho, zda se v projednávaném případě jednalo o zbavení osobní svobody ve smyslu § 232 odst. 1 tr. zák., je tudíž podstatné, zda omezení osobní svobody poškozeného bylo trvalého rázu, či alespoň dlouhodobé, a zda se svým charakterem blížilo uvěznění.

Důležitým podkladem pro posouzení věci z tohoto zorného úhlu je výpověď samotného poškozeného V. G., který vylíčil své výše popsané umístění na infekčním oddělení KÚNZ v Ú. v roce 1986 v podstatě tak, že po provedeném odběru krve asi 12. 5. 1986, jemuž se podrobil dobrovolně, přestože měl podezření z nějaké akce StB vůči své osobě, byl druhý den učiněn neúspěšný pokus o jeho odvoz na uvedené oddělení. Poškozený se zdravotními sestrami, které pro něj přijely, dobrovolně neodjel. Vzhledem ke zmíněnému podezření se rozhodl nechat si provést kontrolní odběr krve.

Krev pak byla rozdělena na dvě části a s pomocí býv. kněze K. předána jednak do laboratoře v Č., jednak lékaři MUDr. M. D. do P. Sanitka pro něj přijela podruhé a potřetí a až následujícího dne, což bylo již 14. 5. 1986 odpoledne, přijela pro něj sanitka již počtvrté a s tou, když mu řidička pohrozila, že by ho jinak odvezli "policajti", nakonec odjel. Na infekčním oddělení řekl přijímací lékařce, že je zdravý, že za vším je StB, aby mu byla znemožněna účast na pouti, načež byl ubezpečen, že oni (míněna nemocnice) se zneužit nenechají s tím, že, když už je tam, udělají mu kompletní vyšetření. Ještě během rozhovoru s touto lékařkou volal z Prahy Dr. D. s tím, že krev je v pořádku. Po několika dnech si poškozený vyžádal rozhovor s primářem oddělení, jemuž rovněž řekl, jak se s ním věci mají, a doporučil mu, nechce-li mít potíže, aby se jej rychle zbavil, a dne 22. 5. 1986 byl propuštěn ještě před připravovanou poutí a před tzv. volbami.

Podle výpovědi svědkyně MUDr. L. H. (výše zmíněná přijímací lékařka) byl poškozený, poté co jí udal skutečné důvody svého dodání na infekční oddělení slovy, že "je zájem, aby byl asi 14 dní izolován na přání fízlů, a když si ho tam nenechají, bude internován někde jinde", umístěn na zvláštním pokoji, aby bylo zabráněno jeho případné nákaze.

Z uvedených skutečností vyplývá důvodné podezření, že poškozenému V. G. bylo neoprávněně bráněno v užívání osobní svobody, že však omezení jeho osobní svobody nebylo dlouhodobé, nelze je v žádném případě srovnávat s uvězněním, a jak je z jeho vlastní výpovědi patrné, nebylo příliš obtížné dosáhnout propuštění z infekčního oddělení. Za těchto okolností nemohla intenzita společenské nebezpečnosti bránění poškozenému užívat osobní svobody dosáhnout stupně předpokládaného ustanovením § 232 odst. 1 tr. zák., kde pachatel trestného činu je ohrožen trestem odnětí svobody na tři léta až osm let. Trestní stíhání obžalovaného pro trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1, 2 tr. zák., bude-li po řádném provedení důkazů v hlavním líčení shledán vinným, může proto skončit vzhledem k amnestii prezidenta republiky ze dne 1. 1. 1990 toliko vyslovením viny, nikoli však jeho potrestáním (§ 227 tr. ř.).

Nejvyšší soud neshledal tedy dostatečné podklady pro závěr, že shromážděné důkazy, a to ani po jejich případném doplnění způsobem navrženým státním zástupcem ve veřejném zasedání, nasvědčují tomu, že by jednání obviněného mělo být kvalifikováno jako trestný čin zbavení osobní svobody podle § 232 odst. 1 tr. zák. Neměl proto důvod ke zrušení usnesení samosoudkyně Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 4. 1999 sp. zn. 3 T 226/99, jímž bylo trestní stíhání MUDr. J. T., pro skutek uvedený v úvodu odůvodnění tohoto rozhodnutí, v němž byl spatřován trestný čin omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1, 2 tr. zák., na základě čl. V. písm. a) amnestie prezidenta republiky ze dne 1. 1. 1990 zastaveno. Proto stížnost pro porušení zákona podle § 268 odst. 1 tr. ř. zamítl bez ohledu na právem vytýkané formální nedostatky napadeného rozhodnutí i řízení, které jeho vydání předcházelo (opožděné vydání amnestijního rozhodnutí a

neúplná citace zákonného ustanovení, podle něhož bylo rozhodováno). Pravomocné rozhodnutí o zastavení trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. a) tr. ř. je přes vytýkané nedostatky jednoznačně rozhodnutím ve prospěch obžalovaného, a to i v případě, že v řízení, které jeho vydání předcházelo, došlo k porušení zákona v jeho neprospěch. Zrušení takového rozhodnutí by na podkladě stížnosti pro porušení zákona bylo možné, jen kdyby se Nejvyšší soud ztotožnil s její argumentací, že zákon byl porušen ve prospěch obžalovaného, protože stíhané jednání mělo být posuzováno jako trestný čin, který zmíněné amnestii nepodléhá, což se však nestalo.

Za situace, kdy obžalovaný prohlásil, že na projednání věci trvá, Okresní soud v Ústí nad Labem provede ve věci hlavní líčení a rozhodne o podané obžalobě podle hlavy třinácté oddílu sedmého tr. ř.